

УДК 336.02:339.9

JEL Classification H61, F15

DOI: 10.31767/nasoa.2-2026.05

М. О. КУЖЕЛЄВ,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

e-mail: m.kuzheliev@ukma.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7895-7879>

Європейська інтеграція як детермінанта трансформації бюджетно-податкової політики України

У статті розкрито вплив європейської інтеграції на трансформацію бюджетно-податкової політики України. Обґрунтовано, що в основу бюджетної політики країн ЄС та країн-кандидатів на вступ до ЄС покладено принципи прозорості, прогнозованості, підзвітності та середньострокового планування, які мають стати фундаментальними і для сфери публічних фінансів України. Зазначено, що в умовах активної фази війни фіскальна політика України виконує не лише регульовальну, а й стабілізаційну функцію, оскільки вона повинна одночасно забезпечувати фінансування оборони, соціального захисту, реконструкції інфраструктури та підтримки макрофінансової стабільності.

Проведений аналіз охоплює еволюцію фіскальних правил ЄС – від класичних Маастрихтських критеріїв до нової архітектури економічного управління, яка ґрунтується на національних середньострокових структурних фіскальних планах і контролі чистих первинних витрат. Встановлено, що сучасна модель бюджетно-податкової координації в ЄС є більш гнучкою ніж попередня, що створює для України не лише зобов'язання, а й можливість адаптувати національну фіскальну політику до стратегічних цілей розвитку.

Доведено, що ключовими напрямками бюджетно-податкової трансформації для України є гармонізація непрямого оподаткування, імплементація європейських вимог щодо податку на додану вартість та акцизів, посилення податкової прозорості, цифровізація адміністрування, впровадження е-аудиту та автоматичного обміну податковою інформацією. Виокремлено основні проблеми цього процесу: структурну асиметрію податкової системи, інституційні та адміністративні бар'єри, а також суперечність між вимогами ЄС щодо вільної конкуренції та потребою України у стимулюванні відбудови. Зроблено висновок, що європейська інтеграція є головною детермінантою модернізації

бюджетно-податкової політики України та важливим інструментом формування передумов для повоєнного економічного відновлення і довгострокової фінансової стійкості.

Ключові слова: бюджетно-податкова політика, публічні фінанси, державний бюджет, державний борг, європейська інтеграція.

M. O. KUZHELIEV,
DSc in Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance,
National University of "Kyiv-Mohyla Academy",
e-mail: m.kuzheliev@ukma.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7895-7879>

European Integration as a Determining Factor in the Transformation of Ukraine's Fiscal Policy

This article highlights the impact of European integration on the transformation of Ukraine's fiscal policy. It is argued that the fiscal policies of European Union member states and candidate countries are underpinned by the principles of transparency, predictability, accountability, and medium-term planning, which should also become fundamental to Ukraine's public finances. It is demonstrated that, in the context of an active phase of war, Ukraine's fiscal policy performs not only a regulatory but also a critically important stabilizing function, as it must simultaneously ensure funding for defense, social protection, infrastructure reconstruction and the maintenance of macro-financial stability.

The analysis covers the evolution of EU fiscal rules from the classic Maastricht criteria to the new economic governance architecture, which is based on national medium-term structural fiscal plans and control of net primary expenditure. It has been established that the current model of budgetary and tax coordination in the EU is more flexible than the previous one, which creates for Ukraine not only obligations but also an opportunity to adapt national fiscal policy to strategic development goals.

It has been demonstrated that the key areas of fiscal and tax reform for Ukraine are the harmonization of indirect taxation, the implementation of European requirements regarding VAT and excise duties, the enhancement of tax transparency, the digitalization of tax administration, and the introduction of e-audits and the automatic exchange of tax information. The main challenges of this process are identified: structural asymmetry in the tax system, institutional and administrative barriers, and the conflict between the EU requirements for free competition and the Ukraine's need to stimulate reconstruction. It is concluded that European integration is the main determinant of the modernization of Ukraine's fiscal and tax policy and an important instrument for creating the conditions for post-war economic recovery and long-term financial stability.

Keywords: fiscal and tax policy, public finance, national budget, public debt, European integration.

Постановка проблеми. Сучасна парадигма економічного розвитку України трансформується під впливом воєнних ризиків і прагнення суспільства стати частиною цивілізованого європейського простору. Однак сам процес європейської інтеграції національної економічної системи набув доволі специфічної фіскально-інституційної форми, коли доступ до фінансової підтримки та перспективи входження до ЄС пов'язують із певними рекомендованими реформами, спрямованими на верховенство права, боротьбу з корупцією, прозорість і керованість публічних фінансів, тарифну політику і податкові зміни. Таке поєднання фінансування воюючої країни і реформ стало основою підходу європейських політичних і економічних інституцій в межах програми Ukraine Facility та Пакета розширення, а отже основною рушійною силою трансформації бюджетно-податкової політики України. У Бюджетній декларації на 2025–2027 роки [1] прямо зазначено, що її положення та основні показники ґрунтуються на пріоритеті продовження європейської інтеграції та узгоджені з рекомендаціями Європейської комісії, а також із Планом України в межах програми Ukraine Facility та Національною стратегією доходів до 2030 року. Це свідчить про формування важливої інституційної «пари», коли середньострокове бюджетне планування замикає на собі стратегічні питання виконання євроінтеграційних зобов'язань, а податкова політика держави стає тактичним інструментом формування внутрішніх ресурсів. Тобто для України європейська інтеграція стала потужним інституційним драйвером, який змушує державні органи влади адаптувати національну бюджетно-податкову політику до наднаціональних стандартів. Це створює умови для повоєнного відновлення, макроекономічної стабільності та сталого розвитку країни.

Слід зазначити, що з точки зору політичної економії процес європейської інтеграції породжує необхідність вирішення фундаментального компромісу між ефектом масштабу, що виникає в разі створення великих наднаціональних об'єднань, і зростанням витрат на спільне використання публічних благ гетерогенним населенням Європи [2]. З одного боку, держави отримують певні вигоди від неконкурентного споживання суспільних благ, що є похідними від уніфікації нормативно-правової бази, введення єдиної валюти та фіскальних правил. З іншого боку, вони змушені нести витрати на узгодження інтересів усередині різнорідних груп.

Отже, дослідження питань впливу європейської інтеграції на трансформацію бюджетно-податкової політики України є актуальним як у науковій площині, так і з точки зору практичного використання в сучасних умовах розвитку економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що в європейському науковому дискурсі щодо інтеграційних процесів та їхнього впливу на національні економічні системи зазвичай виділяють декілька наукових підходів. Прибічники неофункціоналізму, започаткованого Е. Хаасом, акцентують увагу на механізмах spillover (побічних ефектах), коли інтеграційні зрушення в одній функціональній сфері (наприклад, у промисловому секторі) неминуче впливають на інтеграцію в суміжних галузях, як-от податкова політика, трудове законодавство, система

корпоративного управління, соціальні стандарти тощо [3]. У таких умовах наднаціональні інституції (Європейська комісія, Європейська рада, Європейський Парламент та ін.) беруть на себе роль ключових «агентів змін», що можуть надавати «вказівки» урядам окремих країн.

На противагу неофункціоналізму, міжурядовий підхід (intergovernmentalism) ґрунтується на раціональних інтересах окремих урядів, а про обмеження суверенітету йдеться лише у випадках, коли вигоди від координації перевищують витрати на автономне ухвалення рішень [2]. Основною перевагою цього підходу є реалізм, який пояснює, чому ключові етапи інтеграції є наслідком міждержавного торгу, а не добровільної відмови від певних повноважень з метою передачі їх «угору». Його основне обмеження полягає в недостатньому врахуванні наднаціональної автономії, багаторівневого врядування та інкрементальних трансформацій, внаслідок чого об'єднання розвивається поза межами суто урядових компромісів.

Однак для України найбільш релевантною стала теорія «зовнішнього якоря» (outside anchor), коли країна-кандидат отримує чіткі умови вступу (conditionality), від виконання яких залежить остаточне рішення ЄС. Згідно з таким підходом виконання критеріїв вступу допомагає країнам-кандидатам подолати внутрішні проблеми та асиметрії й фактично отримати «дорожню карту» реформ [4]. Критерії не лише слугують вхідним бар'єром, а й стимулюють уряд до впровадження інституційних змін, оскільки вигоди від доступу до єдиного європейського ринку та фінансових фондів об'єднаної Європи переважають над політичними амбіціями влади. Крім того, інтеграція сприяє нормативному виконанню певних бюджетних обмежень, коли уряд країни змушений припинити практику безконтрольного субсидування «політичних» соціальних ініціатив і кешбеків.

Аналіз досліджень українських науковців свідчить, що проблема європейської інтеграції як чинника трансформації бюджетно-податкової політики України розробляється в більш практичній площині та переважно у трьох основних напрямках: теорія та інструменти бюджетно-податкової політики; гармонізація податкової системи України з нормами ЄС; стратегічні напрями модернізації податкової політики в умовах євроінтеграції.

І. Лук'яненко та М. Сидорович обґрунтовують, що бюджетно-податкова політика є ключовим інструментом регулювання економічних процесів, а її ефективність слід оцінювати через взаємозв'язок між бюджетними та макроекономічними показниками, зокрема за допомогою макроеконометричних моделей [5]. Н. Головай та С. Бей доводять, що адаптація податкової політики до стандартів ЄС повинна охоплювати не лише зміну законодавства, а й удосконалення адміністрування, боротьбу з податковими зловживаннями та поєднання бюджетних потреб із цілями економічного зростання [6]. А. Славкова та О. Ватаманюк обґрунтовують перспективні напрями реалізації податкової політики України в умовах євроінтеграції шляхом підвищення фіскальної ефективності, розширення податкової бази, удосконалення контролю за трансфертним ціноутворенням і протидії агресивному податковому плануванню [7].

Значний внесок у дослідження цієї проблематики зробили А. Крисоватий, В. Мельник і Т. Кошук, які проаналізували податкові трансформації та можливості використання європейського досвіду для вдосконалення податкової політики України в контексті інтеграції до ЄС [8]. Водночас у вітчизняній науковій літературі недостатньо комплексно досліджено вплив європейської інтеграції на цілісну трансформацію бюджетно-податкової політики та її роль у забезпеченні сталого розвитку України.

Мета статті – розкрити вплив європейської інтеграції на трансформацію бюджетно-податкової політики України та її роль у забезпеченні економічного розвитку в умовах сучасних викликів.

Результати дослідження. В основу середньострокової бюджетної політики у країнах ЄС і країнах-кандидатах покладено принципи прозорості, прогнозованості та підзвітності. Для України, яка виживає в умовах активної фази війни та високого дефіциту державного бюджету, євроінтеграційний вибір перетворює бюджетні відносини на один з основних факторів виживання. З одного боку, існує об'єктивна необхідність у фінансуванні потреб оборони та безпеки, базових соціальних стандартів і відновлення постраждалих об'єктів цивільної інфраструктури, з іншого – необхідність збереження макрофінансової стабільності та виконання чисельних вимог міжнародних фінансових організацій щодо фінансування та допомоги. Бюджетна декларація на 2025–2027 роки містить аналогічний посил до ЄС: «послідовна та передбачувана бюджетна політика – це рух до фінансової стабільності», а прогнозованість видатків державного бюджету створює підґрунтя для підвищення якості державних послуг і посилення бюджетної дисципліни [1]. У зазначеному документі також задекларовано стратегію зменшення дефіциту державного бюджету та відновлення інвестицій у середньостроковій перспективі, що цілком відповідає логіці фіскальних рамок ЄС.

Згадаємо, що фундаментальним документом, який регулює економічне врядування в ЄС, є Пакт про стабільність і зростання. Він регламентує базові питання забезпечення фіскальної дисципліни всередині об'єднання та ґрунтується на класичних маастрихтських постулатах – дефіцит бюджету країни не має перевищувати 3% ВВП, а державний борг не може перетинати позначку 60% від ВВП [9]. Проте досвід країн-членів ЄС свідчить про те, що стара система правил і нормативів є доволі жорсткою та недостатньо гнучкою для утримання економік в умовах фінансових криз, пандемій та війн на континенті. За підсумками 2024 р. середній державний дефіцит країн ЄС склав 3,1% ВВП (проти 4,2% у 2021 р.), а середній показник державного боргу сягнув позначки 80,7% (проти 86,7% у 2021 р.) [10]. Найвищий дефіцит у 2024 р. зафіксовано у Румунії (9,3%), Польщі (6,5%), Франції (5,8%) та Словаччині (5,5%). Загалом дванадцять країн за підсумками 2024 р. мали дефіцит, що дорівнює або перевищує 3% ВВП. Крім того, дванадцять країн ЄС мали коефіцієнт державного боргу понад 60% ВВП, з найвищими показниками в Греції (154,2%), Італії (134,9%), Франції (113,2%), Бельгії (103,9%) та Іспанії (101,6%) [10]. На рис. 1 представлено

дані про державний борг і дефіцит у найбільших «порушниках» встановлених нормативів порівняно з Україною станом на кінець 2024 р. (обрано лише країни ЄС, які перевищили обидва маастрихтські постулати).

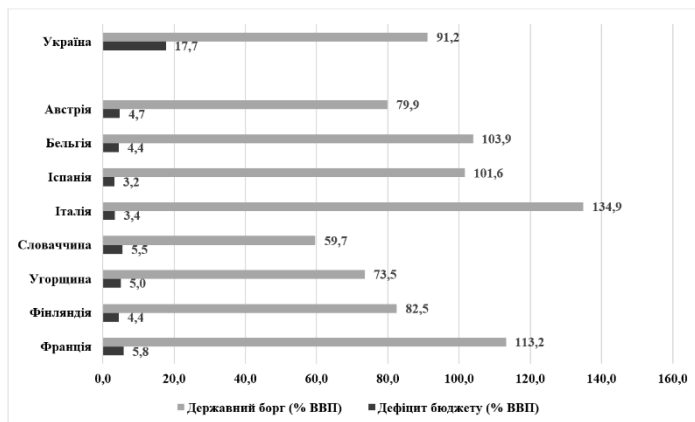

Рис. 1. Рівень державного боргу і дефіциту бюджету в окремих країнах ЄС порівняно з Україною станом на 31.12.2024 р. (% ВВП)

Джерело: складено автором за даними [10, 11]

Однак деякі країни ЄС в аналізований період мали позитивні результати бюджетно-податкової політики. Про профіцит бюджету повідомили Данія (+4,5%), Кіпр (+4,1%), Ірландія (+4,0%), Греція (+1,2%), Люксембург (+0,9%) та Португалія (+0,5%), а найнижче відношення державного боргу до ВВП зафіксовано в Естонії (23,5%), Болгарії (23,8%), Люксембурзі (26,3%), Данії (30,5%), Швеції (34,0%) та Литві (38,0%) [10]. Ці показники макроекономічної стабільності є еталоном для України в період повоєнного відновлення, але в умовах дії воєнного стану вони об'єктивно нереальні (рис. 2). Офіційні дані свідчать, що до початку активної фази війни (2021 рік) Україна практично не мала проблем із виконанням основних індикаторів бюджетно-податкової політики. Після 24 лютого 2022 р. пріоритети країни змінилися і макроекономічні показники продемонстрували негативний тренд.

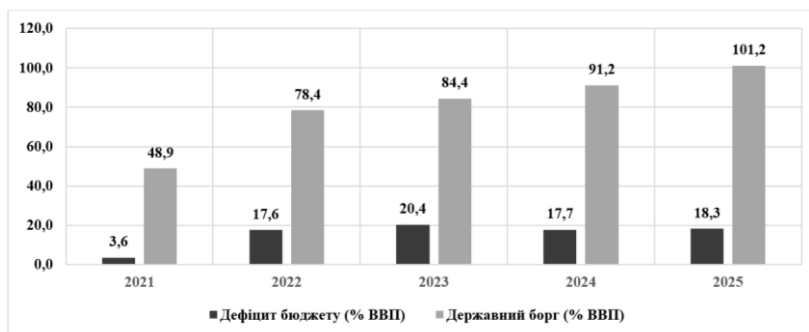

Рис. 2. Рівень державного боргу і дефіциту державного бюджету в Україні у 2021–2025 рр., % ВВП

Джерело: складено автором за даними [11]

Необхідність фінансування заходів із боротьби з наслідками

COVID-19 і російського вторгнення в Україну змусили ЄС тимчасово призупинити дію Пакту про стабільність і зростання. У 2024 р. у ЄС ухвалено нову архітектуру фіскальних правил, яка дає змогу країнам будувати індивідуалізовані траєкторії розвитку та відходити від уніфікованих обмежень у бюджетно-податковій політиці. Головним нововведенням стало запровадження «Національних середньострокових структурних фіскальних планів» тривалістю від 4 до 7 років [12]. Фокус бюджетно-податкової політики змістився з дотримання маастрихтських постулатів на траєкторію «чистих первинних видатків» (net primary expenditure). Чисті первинні видатки – це категорія видатків, що піддаються безпосередньому контролю з боку уряду, за вирахуванням витрат на обслуговування боргу, циклічних видатків на безробіття та витрат, що фінансуються за рахунок грантів ЄС [12]. Основні відмінності нової парадигми ЄС щодо бюджетно-податкової політики представлено в таблиці.

Таблиця 1

Особливості нової парадигми ЄС щодо бюджетно-податкової політики

Індикатори	Пакт про стабільність і зростання	Нова архітектура фіскальних правил (з 2024 р.)
Основний індикатор	Маастрихтські постулати	Чисті первинні видатки
Гнучкість бюджетно-податкової політики	Єдині правила для країн ЄС	Індивідуальні траєкторії на основі показників стійкості боргу
Період планування	Короткостроковий горизонт	Чотири роки з можливістю інтерполяції до семи років
Стимули до реформування національної бюджетної системи	Обмежені	Можлива корекція в разі виконання країною інвестиційних пріоритетів
Інструменти примусу	Процедура надмірного дефіциту (excessive deficit procedure)	Модернізована процедура надмірного дефіциту, яка враховує поточні виклики динамічного середовища

Джерело: складено автором за даними [12]

Така зміна парадигми бюджетно-податкової політики в ЄС означає, що Україні вже сьогодні потрібно впроваджувати ефективні системи середньострокового прогнозування та моніторингу стійкості державного боргу. Тобто ЄС вимагає не лише дотримання певних індикативних показників, а й демонстрації сприяння фіскальної політики стратегічним цілям розвитку (цифрова трансформація економічних відносин, сталий розвиток економіки, зміцнення обороноздатності та ін.) [13].

За таких умов гармонізація податкового законодавства України та ЄС стає однією з проблемних вимог інтеграції. В межах ЄС процедури непрямого оподаткування (акцизи, податок на додану вартість (ПДВ)) підпадають під дію наднаціонального регулювання і є обов'язковими до виконання для забезпечення ефективного функціонування єдиного ринку [14]. Інші питання податкової політики – це прерогатива національних урядів.

Реформування ПДВ в Україні передбачає наближення чинних правил

і процедур до Директиви Ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 р. про спільну систему ПДВ. Важливим аспектом є впровадження нової схеми для малого бізнесу, що дає змогу країнам застосовувати звільнення від ПДВ для операцій малого бізнесу з річним оборотом до 85 тис. євро [15]. Ця новація є важливою для системи оподаткування України в контексті підтримки малих підприємств і запобігання зловживанням з боку великих компаній. Крім того, інтеграція України до технічних систем ЄС (наприклад, VAT Information Exchange System) дає змогу у режимі реального часу контролювати валідність європейських контрагентів та запобігати транскордонному шахрайству.

Окремим проблемним питанням є акцизне оподаткування, особливо тютюнових виробів, алкогольної продукції та енергоносіїв. До 2028 р. Україна має поступово збільшити ставки акцизного податку на тютюнові вироби до мінімального рівня, встановленого законодавством ЄС. А основним завданням у сфері енергетики є впровадження мінімальних ставок акцизів на паливо та електроенергію відповідно до Директиви Ради 2003/96/ЄС.

Усі ці трансформації неможливі без впровадження сучасних стандартів податкової прозорості. Один з інструментів – це реалізація Плану дій Base Erosion and Profit Shifting, що дає змогу перекрити канали виведення прибутків до низькоподаткових юрисдикцій. Ще один інструмент такого контролю – приєднання до Багатосторонньої конвенції MCAA CRS, що забезпечує автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки та позбавляє окремих «ухилянтів» можливості приховувати активи за кордоном [16].

У Національній стратегії доходів до 2030 року, ухваленій в грудні 2023 р., багато уваги приділено цифровізації податкового адміністрування та міжнародному обміну інформацією. Основними напрямками цифрової трансформації мають бути:

- запровадження системи е-аудиту, що дає змогу проводити перевірки в автоматизованому режимі на основі аналізу великих даних;
- розширення електронних сервісів для платників податків (електронний кабінет, мобільні додатки);
- використання штучного інтелекту для виявлення ризиків ухилення від оподаткування;
- інтеграція баз даних різних державних органів для забезпечення повноти інформації [17].

Окремим напрямом цифровізації стало приєднання України до системи автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки (Common Reporting Standard) та імплементація Директиви Ради 2011/16/ЄС щодо адміністративного співробітництва у сфері оподаткування. Зазначені новації дають змогу контролюючим органам в Україні отримувати інформацію про доходи резидентів за митним кордоном та здійснювати постійний обмін даних із фіскальними органами європейських країн, що сприятиме розвитку національної бюджетної системи, особливо в контексті війни та повоєнного відновлення [18].

Отже, процес європейської інтеграції України є головною детермінантою фундаментальних змін у бюджетно-податковій політиці країни. Проте він супроводжується цілою низкою системних проблем і викликів, які зумовлені необхідністю балансування між реаліями воєнного часу та запровадженням базових стандартів ЄС. На нашу думку, основні виклики та проблемні моменти можна згрупувати в три блоки:

1. *Структурна асиметрія фіскального простору та ризики стійкості.* У податковій системі незалежної України від початку домінували непрямі податки (ПДВ та акцизний податок.) З одного боку, це створює високий тиск на стадії споживання, з іншого – частка прямих податків (податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), податок на прибуток та ін.) і соціальні внески в Україні нижчі ніж у країнах ЄС. За таких умов гармонізація передбачає підвищення окремих ставок і скасування частини податкових пільг, що під час війни та падіння доходів домогосподарств спровокує соціальну напругу та ще більшу тінізацію бізнесу.

2. *Адміністративні та інституційні бар'єри на шляху європейської інтеграції України.* У квітні 2026 р. Кабінет Міністрів України схвалив Національну програму адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, яка передбачає імплементацію понад 1600 нормативних актів [19]. Окрім кількості новацій ЄС, адаптація вимагає від платників податків нових стандартів звітності, жорсткішого комплаєнсу та запровадження низки складних антикорупційних процедур. Це має відбуватися на тлі домінування фіскальної (де-факто каральної) функції податків над регулятивною, низького рівня довіри суспільства до контролюючих органів і низки гучних корупційних скандалів. Крім того, цифровізації податкових процедур і впровадженню е-аудиту притаманна нерівномірність, що унеможливує повноцінний автоматичний обмін інформацією з реєстрами країн ЄС.

3. *Невідповідність вимоги ЄС щодо вільної конкуренції потребам у стимулюванні відновлення та відбудови України.* Один із базових принципів ЄС – забезпечення справедливої та вільної конкуренції на єдиному ринку. Він суттєво обмежує використання державних субсидій, індивідуальних податкових пільг і преференцій для національних підприємств. Для України, економіка якої катастрофічно зруйнована війною, виконання цього принципу неприпустимо, адже воно остаточно знищить національних товаровиробників. Країні життєво необхідні механізми стимулювання інвестиційної діяльності, індустриальні парки та програми локалізації, але це є порушенням правил конкуренції з точки зору євродиректив. У будь-якому разі Україні потрібен компроміс між фінансуванням відновлення та підтримкою національних виробників і зобов'язаннями щодо євроінтеграції.

Отже, вирішення проблем, пов'язаних із трансформацією бюджетно-податкової політики України в умовах євроінтеграції та війни, вимагає від керівництва країни розроблення комплексної стратегії повоєнного розвитку, обов'язковими складовими якою мають стати:

- поетапне та прогнозоване підвищення ставок окремих податків

(акцизного, екологічного та ін.) до мінімальних рівнів ЄС протягом 5–7 років після закінчення війни, щоб національні підприємства могли адаптувати власні бізнес-моделі до нових вимог без шоків цінних стрибків для споживачів;

- запровадження механізмів компенсації збільшення фіскального непрямого навантаження – підвищення непрямих податків потрібно компенсувати зниженням навантаження на оплату праці (ПДФО, єдиний соціальний внесок), що сприятиме детінізації зарплат і компенсує втрати від зростання непрямих податків;

- масштабний аудит чинних податкових пільг і преференцій – на виконання вимог директив ЄС ті пільги, які не мають соціально-економічного ефекту для суспільства та повоєнного відновлення країни, мають бути скасовані;

- зміна філософії мислення Державної податкової служби України – контролюючі органи мають остаточно перейти від фіскально-каральної моделі роботи до сервісно-аналітичної моделі на основі запровадження ризик-орієнтованого підходу та захисту прав платників податків;

- впровадження системи тотального електронного аудиту та автоматичного обміну податковою інформацією – це не лише вимога ЄС, а й інструмент боротьби з корупціонерами у контролюючих органах;

- кадрове оновлення контролюючих органів та фінансування сфери освіти для підготовки кваліфікованих співробітників для державної служби;

- перехід до державних грантових стимулів – замість секторальних податкових пільг, які впливають на конкуренцію, слід активно використовувати пряму бюджетну підтримку (гранти на модернізацію, компенсацію відсоткових платежів за кредитами, надання державних гарантів), що не суперечить політиці ЄС;

- стимулювання через механізми пришвидшеної амортизації – замість пільг щодо податку на прибуток доцільно запроваджувати механізм пришвидшеної амортизації капітальних інвестицій, що цілком відповідає політиці ЄС;

- стимулювання муніципальних органів і підприємств до залучення ресурсів безпосередньо від європейських фондів і програм для компенсації обмеженості внутрішніх бюджетних ресурсів.

Висновки. Однією з головних проблем трансформації бюджетно-податкової політики України відповідно до вимог ЄС є «подвійне навантаження». З одного боку, країні життєво необхідно фінансувати оборону, безпеку та соціальні видатки в умовах звуженої економічної бази, з іншого – впроваджувати тисячі нормативних актів ЄС, розроблених для стабільних економік мирного часу. Але гармонізація зі стандартами ЄС відкриває для України можливість отримання довгострокових економічних переваг (стабільна сфера публічних фінансів, справедлива система оподаткування та сприятливе інвестиційне середовище), що уможливить повоєнне відновлення країни, вихід з пастки «сировинного приросту» та перехід до інноваційного зростання.

Але успіх зазначених трансформацій залежить від спроможності

України зберегти темп проведення реформ навіть в умовах дії воєнного стану. Не слід забувати, що для народу України ключовою метою є не стільки формальне членство в ЄС, скільки досягнення такого рівня соціально-економічного розвитку, який забезпечить процвітання в європейській сім'ї країн.

Надійшла 23.04.2026
Прорецензована 18.05.2026
Підписана до друку 28.05.2026
Оприлюднена 29.05.2026

Список використаних джерел

1. Бюджетна декларація на 2025–2027 роки: схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 р. № 751. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/668/27c/b9b/66827cb9b9727852406150.pdf>
2. Spolaore E. The Political Economy of European Integration. *NBER Working Paper*. June 2015. No. w21250. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w21250/w21250.pdf
3. Schmidt V. A. Theorising European integration: the four phases since Ernst Haas' original contribution. *Journal of European Public Policy*. 2024. No. 31(10). P. 3346–3371. DOI: 10.1080/13501763.2024.2337273
4. Schönfelder N., Wagner H. Impact of European Integration on Institutional Development. *The Journal of Economic Integration*. 2016. Vol. 31 No. 3. P. 472–530. DOI: 10.11130/jei.2016.31.3.472
5. Лук'яненко І., Сидорович М. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики. Київ: НаУКМА, 2014. 229 с.
6. Головай Н. М., Бей С. О. Гармонізація податкової політики України в умовах євроінтеграції: виклики, можливості та перспективи. *Empirio*. 2024. № 1(2). С. 76–83. DOI: 10.18523/3041-1718.2024.1.2.76-83
7. Славкова А. А., Ватаманюк О. С. Податкова політика України в умовах євроінтеграції: проблеми і перспективи. *Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць*. 2018. Вип. 1. С. 119–136.
8. Крисоватий А. І., Мельник В. М., Кошук Т. В. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції. Тернопіль: THEU, 2014. 236 с.
9. Stability and Growth Pact. *European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/stability-and-growth-pact.html>
10. Euro area and EU government deficit at 3.1% of GDP. *Eurostat*. October 21, 2025. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-21102025-ap>
11. Державний борг України. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
12. The New European Fiscal Rules. *CSIS*. URL: <https://www.csis.org/analysis/new-european-fiscal-rules>
13. Кужелев М. О., Нечипоренко А. В. Бюджетна політика як інструмент забезпечення макроекономічної стійкості та збереження людського капіталу в період війни. *Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2026. Т. 5. № 1. DOI: 10.56197/2786-5827/2026-5-1-5
14. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири / За заг. ред. П. В. Пашка, Л. Л. Тарангул. Київ: Новий друк, 2015. 570 с.
15. Гармонізація податкової політики з ЄС. Рамки та можливості для України. *Центр економічної стратегії*. 15 червня 2023. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/garmonizacziya-podatkovoi-politiki-z-es-ramki-ta-mozhливosti-dlya-ukraini-4.pdf>
16. Україна доєдналася до автоматичного обміну інформацією. *KPMG*. 2022. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/media/press-releases/2022/12/ukrayina-doyednalasya-do>

- avtomatychnoho-obminu-informatsiyeyu-crs.html
17. Національна стратегія доходів до 2030 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-skhhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223>
18. Кужелєв М. О., Нечипоренко А. В. Цифрова трансформація бюджетної системи України: стан, виклики та перспективи. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2025. № 3 (17). С. 376–384. DOI: 10.32750/2025-0333
19. Про затвердження Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС): Постанова Кабінету Міністрів України; Перелік від 01.04.2026 № 438. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2026-p#Text>

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024). Biudzhetna deklaratsiia na 2025–2027 roky [Budget Declaration for 2025–2027]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/668/27c/b9b/66827cb9b9727852406150.pdf> [in Ukrainian].
2. Spolaore, E. (2015). *The Political Economy of European Integration*. NBER Working Paper, w21250. Retrieved from https://www.nber.org/system/files/working_papers/w21250/w21250.pdf
3. Schmidt, V. A. (2024). Theorising European integration: The four phases since Ernst Haas' original contribution. *Journal of European Public Policy*, 31 (10), 3346–3371. DOI: 10.1080/13501763.2024.2337273
4. Schönfelder, N., & Wagner, H. (2016). Impact of European Integration on Institutional Development. *Journal of Economic Integration*, 31 (3), 472–530. DOI: 10.11130/jei.2016.31.3.472
5. Lukianenko, I., & Sydorovych, M. (2014). *Biudzhetno-podatкова polityka Ukrainy: novi vyklyky* [Budget and tax policy of Ukraine: New challenges]. Kyiv: National University of Kyiv Mohyla Academy [in Ukrainian].
6. Holovai, N. M., & Bei, S. O. (2024). Harmonizatsiia podatkovoï polityky Ukrainy v umovakh yevrointehratsii: vyklyky, mozhlyvosti ta perspektyvy [Harmonization of the Ukraine's tax policy in the context of European integration: Challenges, opportunities and prospects]. *Empirio*, 1 (2), 76–83. DOI: 10.18523/3041-1718.2024.1.2.76-83 [in Ukrainian].
7. Slavkova, A. A., & Vatamaniuk, O. S. (2018). Podatkova polityka Ukrainy v umovakh yevrointehratsii: problemy i perspektyvy [Tax policy of Ukraine in the context of European integration: Problems and prospects]. *Finansy, oblik i audyt – Finance, Accounting and Audit*, 1, 119–136 [in Ukrainian].
8. Krysovatyi, A. I., Melnyk, V. M., & Koshchuk, T. V. (2014). *Podatkovi transformatsii v YeS ta podatкова polityka Ukrainy v konteksti yevrointehratsii* [Tax transformations in the EU and tax policy of Ukraine in the context of European integration]. Ternopil: Ternopil National Economic University [in Ukrainian].
9. European Union (n.d.). *Stability and Growth Pact*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/stability-and-growth-pact.html>
10. Eurostat (2025). *Euro area and EU government deficit at 3.1% of GDP*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-21102025-ap>
11. Ministry of Finance of Ukraine (n.d.). *Public debt of Ukraine*. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> [in Ukrainian].
12. CSIS (n.d.). The new European fiscal rules. Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/new-european-fiscal-rules>
13. Kuzheliev, M. O., & Nechyporenko, A. V. (2026). Biudzhetna polityka yak instrument zabezpechennia makroekonomichnoi stiikosti ta zberezhenntia liudskoho kapitalu v period viiny [Budget policy as a tool for ensuring macroeconomic stability and preserving human capital during wartime]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoi asotsiatsii naukovtsiv. Seriya: ekonomika, upravlinnia, bezpeka, tekhnolohii – Scientific Bulletin of the International Association of Scientists. Series: Economics, Management, Security,*

-
- Technologies*, 5 (1). DOI: 10.56197/2786-5827/2026-5-1-5 [in Ukrainian].
 14. Pashko, P. V., & Tarangul, L. L. (Eds.) (2015). *Reformuvannia podatkovoi systemy Ukrainy: suchasni vyklyky ta oriientyry* [Reforming the tax system of Ukraine: Modern challenges and guidelines]. Kyiv: Novyi Druk [in Ukrainian].
 15. Centre for Economic Strategy (2023). *Harmonizatsiia podatkovoi polityky z YeS. Ramky ta mozhlyvosti dlia Ukrainy* [Harmonization of tax policy with the EU: Frameworks and opportunities for Ukraine]. Retrieved from <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/garmonizacziya-podatkovoi-politiki-z-es-ramki-ta-mozhlyvosti-dlya-ukraïni-4.pdf> [in Ukrainian].
 16. KPMG (2022). *Ukraina doiednalasia do avtomatychnoho obminu informatsiieiu* [Ukraine joined the automatic exchange of information]. Retrieved from <https://kpmg.com/ua/uk/media/press-releases/2022/12/ukrayina-doyednalasya-do-avtomatychnoho-obminu-informatsiyeyu-crs.html> [in Ukrainian].
 17. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023). *Natsionalna stratehiia dokhodiv do 2030 roku* [National Revenue Strategy until 2030]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223> [in Ukrainian].
 18. Kuzheliev, M. O., & Nechyporenko, A. V. (2025). Tsyfrova transformatsiia biudzhetnoi systemy Ukrainy: stan, vyklyky ta perspektyvy [Digital transformation of the budget system of Ukraine: State, challenges and prospects]. *Yevropeyskyi naukovyi zhurnal Ekonomichnykh ta Finansovykh innovatsii – European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, 3 (17), 376–384. DOI: 10.32750/2025-0333 [in Ukrainian].
 19. Cabinet of Ministers of Ukraine (2026). *Pro zatverdzhennia Natsionalnoi prohramy adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do prava Yevropeiskoho Soiuzu (acquis YeS) [On approval of the National Program for Adaptation of Ukrainian Legislation to EU Law (acquis EU)]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2026-п#Text> [in Ukrainian].

Цитування:

Кужелев М. О. Європейська інтеграція як детермінанта трансформації бюджетно-податкової політики України. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць*. 2026. № 2. С. 70 – 82. DOI: 10.31767/nasoa.2-2026.05

Cite this article:

Kuzheliev, M. O. (2026). *Evropeiska intebratsiia yak determinanta transformatsii biudzhethno-podatkovoi polityky Ukrainy* [European Integration as a Determining Factor in the Transformation of Ukraine's Fiscal Policy]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii statystyky, obliku ta audytu – Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*, 2, 70 – 82. DOI: 10.31767/nasoa.2-2026.05